https://doi.org/10.26682/hjuod.2023.26.2.90
گوڤارا زانکویا دهوك، پەربەندا: 26، ژمارە:2، (زانستێن مروڤايەتی وکومەلناسی)، بپ 1564-1576، 2023

ڕەنگڤەدانا فۆلکلۆری د ڕۆمانا (هیلێن سۆر) یا هزرڤانیدا وەکو نموونە

بارزان صالح الياس و بارزان حسێن محەمەد
پشکا زمانێ کوردی، کولیژا زمانان، زانکۆیا دهوک، هەرێما کوردستانێ–عیراق

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەکولینێ: 18 تەباخێ 2023، مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤکرنێ: 21 کانونا ئێکێ ، 2023))

پوختە

ئەدەبێ فۆلکلوری ب بنگەهێ سەرەکیێ ئەدەبیاتا نڤێسییا هەر ملەتەکی دهێتە زانین، ژبەر ئەڤێ چەندێ دێ بینین د هەر قوناغەکا جودا جودایا ئەدەبێ نڤێسیدا، نڤێسەران مفا ژ ئەدەبێ فۆلکلوریێ ملەتێ خۆ وەرگرتییە بگرە د هوزانێدا یان هونەرێن پەخشانێ ب شێوەیەکێ گشتی و ب تایبەتی هونەرێ رومانێ، چونکی ئەدەبێ فۆلکلوری ڕەنگڤەدانا ژین و ژیارا ملەتی بوویە د سەردەمێن کەڤندا. لەورا دێ بینین ڕۆماننڤێس هەوڵددەن ڕەنگڤەدانا ژین و ژیارا کەڤن د ناڤ بەرهەمێن خودا دیاربکەن بۆ ئاشنابوونا بەرەبابێن نوی ب ژیانا بوریڤە یانژی گەلەك جاران مەبەستێن هندێنە کو ملەت خودان فۆلکلۆرەکێ گەلەك باش و دەوڵەمەندە. نڤێسەرێ ڕۆمانا (هێلێن سۆر) مفایەکێ گەلەك ژ بیاڤێ فۆلکلۆرێ کوردی دیتییە و کریە بنگەهەك بۆ ئاڤاکرنا ڕۆمانا خۆ، ژبەر ئەڤێ چەندێ دێ بینین کو تابلویەکی کوردەواری د ژیانا سەردەمێن کەڤندا تێدا دهێتە دیتن، ئەڤەژی ژ ئەنجامێ کاریگەری و پێدڤیاتییا ئاڤاکرنا رومانێیە ب هەبوونا فۆلکلۆری، ئەڤ ڤەکۆلینە هەوڵەکە بۆ دیارکرنا فۆلکلۆری د ناڤ ڕۆمانێدا و چەوانییا ڕەنگڤەدانا بابەتێن فۆلکلۆری چ ماددی یان مەعنەوی، چونکی یا خویایە فۆلکلۆری کارتێکرن ل سەر گەلەك نڤێسەران هەبوویە، ئانکو ئەرکێ مە د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا دیارکرنا نموونەیێن پێدڤی د بیاڤێ فۆلکلۆریدا و هاتنا ئەوانە د ئەڤێ ڕۆمانێدا

پەیڤێن سەرەکی: فۆلکلۆر، فۆلکلۆرێ مەعنەوی ، فۆلکلۆرێ ماددی, گرنگییا فۆلکلۆری، ژانر و جۆرێن ئەدەبێ فۆلکلۆری.

پێشەکی

- ناڤونیشانێ ڤەکولینێ:

ئەڤ ڤەکولینە ل ژێر ناڤێ ڕەنگڤەدانا فۆلکلۆری د ڕۆمانا (هیلێن سۆر یا هزرڤانیدا).

- گرنگییا ڤەکولینێ:

ئەڤ ڤەکولینە هەوڵدانەکە ژ بۆ دیارکرن و شلوڤەکرنا ڕەنگڤەدانا جۆر و ژانرەیێن ئەدەبێ فۆلکلۆری د ڕۆمانا (هێلێن سۆر)دا.

-ئەگەرێ هەلبژارتنا ڤەکولینێ:

زانینا رادێ مفا وەرگرتنا نڤیسەری ژ ئەدەبێ فۆلکلۆرێ کوردی ب شێوەیەکێ گشتی.

-ئارمانجا ڤەکولینێ:

دەستنیشانکرنا رەنگڤەدانا فۆلکلۆری د رۆمانا (هێلێن سۆر)دا, چەوانیا پەیرەوکرنا ئەدەبێ فۆلکلۆری د ناڤ ئەڤێ رۆمانێدا ل دویف هەلویستێن جودا جودا.

-گریمانا ڤەکۆلینێ:

د ئەڤێ ڤەکۆلینێدا گریمانا ئەوێ چەندێ دهێتە کرن کا ئەرێ ئەدەبێ فۆلکلۆرێ کوردی ب شێوەیەکێ گشتی د ئەڤێ رۆمانێدا رەنگڤەدایە یان نە.

- ڕێبازا ڤەکولینێ:

ئەڤ ڤەکۆلینە ل دویف ڕێبازا (وەسفی- شیکاری) هاتیە ئەنجامدان.

- سنوورێ ڤەکولینێ:

وەکو ژ ناڤونیشانی دیار ب تنێ ڕەنگڤەدانا فۆلکلۆری د ڕۆمانا (هێلێن سۆر)دا بخۆڤەدگریت.

- پەیکەرێ ڤەکۆلینێ:

ئەڤ ڤەکولینە ژ دوو پشکان پێکدهێت، ب ئەڤی رەنگێ ل خوارێ دیارکری:

پشکا ئێکێ ژ بابەتێن (زاراڤێ فۆلکلۆری، پێناسە، جۆرێن فۆلکلۆری، ژانرێن ئەدەبێ فۆلکلۆری و و گرنگی) پێکدهێت. پشکا دووێ ژ رەنگڤەدانا جۆر و ژانرەیێن ئەدەبێ فۆلکلۆری د رۆمان (هێلێن سۆر)دا، پێکدهێت. ل دوماهیێژی ئەنجام و لیستا ژێدەران هاتینە رێزکرن.

پشکا ئێکێ: 1- فۆلکلۆر

فۆلکلۆر مەیدانەکا بەرفرەها ئەدەبیە و دەسپێکا ئەدەبیاتا هەر میللەتەکی ژ فۆلکلۆری دەسپێدکەت, فۆلکلۆرێ کوردی ئێك ژ دەولەمەنترین فۆلکلۆرێن دنیایێ دهێتە هژماریتن و چەندین جۆرێن ئەدەبیێن جودا بخۆڤەدگریت, هۆزانڤانێن نوی و نفیسەرێن ژانرێن دیێن ئەدەبی هەولدایە مفای ژ ئەڤی ئەدەبێ خۆمالی وەربگرن ژ وانژی رومانڤیسان, لەورا دێ بینین د بەرهەمێن هندەك ژ ئە وانا جۆرێن ئەدەبێ فۆلکلۆری رەنگڤەددەن, ئەڤ چەندە ژی بۆ زێدەتر گەهاندنا پەیاما نفیسەرییە بۆ خواندەڤانان.

1-1- فۆلکلۆر وەکو زاراڤ:

زاراڤێ فۆلکلۆری وەکو زاراڤەیەکێ جیهانی ژ زمانێ ئینگلیزی هاتییە وەرگرتن، ئانکو ((لە زمانی ئینگلیزییەوە وەرگیراوە.)). (موکری: 1984، 29). بکارهینانا ڤی زاراڤی بۆ نفیسەرێ ئینگلیز (ولیام جونس توماس)ی دزڤریت ((ئەم زاراوەیە بۆ یەکەم جار به شیوەیەکی زانستی لەلای ویلیام جونس تۆماس- W.G.Thomas بەکارهاتووە)). (عەبدال: 2006، 52). بکارهینانا ڤی زاراڤی ژلایێ زانایێ ئینگلیزی مورکەکا جیهانی بخۆڤەگرت و ژلایێ پرانیا میللەتان ڤە پەیڤا فۆلکلۆر بۆ ئەدەبێ سەرزاری هاتە بکارهینان.

پەیڤا فۆلکلۆر ژلایێ زمانیڤە پەیڤەکا لێکدایە و ژ دوو بەشان پێکدهێت کو ئەو ژی پەیڤا (Folk) کو بە رامانا خەڵك دهێت، و پەیڤا (Lore) ب رامانا (چیرۆك، پەند، زانست) دهێت، کو ((رامانا گشتییا ئەڤان هەردوو پەیڤانژی (پەندی گەل) یان (زانینی گەلە)). (صدیق: 2013، 6). هەروەسان ئەڤ دوو پەیڤە ب رامانا ((کەلتوری میللەت، کەلتوری گەل دێت)). (ئەبابەکر: ب س، ل 9). د زمانێ عەرەبیدا زاراڤێ فۆلکلۆر ب هەمان رامان دهێتە بکارهینان کو ئەوژی ب رامانا ((حکمه الشعوب یانژی معارف الناس دهێت)). (العنتیل: 1965، 15). ب گشتی زاراڤێ فۆلکلۆری د ناڤ هەمی زماناندا ژلایێ رامانێڤە هەمان رامان هەیە کو ئەوژی فۆلکلۆر پەندا میللەتیە و ئەوی ئەدەبی بخۆڤەدگریت ئەوێ ب شێوەیەکێ سەرزاری ژ بەرەبابەکی بۆ ئێکێ دیتر هاتییە ڤەگوهاستن.

1-2- پێناسا فۆلکلۆری:

فۆلکلۆر وەك زانست گرنگیەکا زۆر پێ هاتیەدان, بوویە جهێ گرنگیپێدانا کەسانێن ئەکادیمی و فۆلکلۆرناسان و هەولدایە ب سادەترین شێوە بدەنەنیاسن, لەورا دێ بینین چەندین پێناسە بۆ فۆلکلۆری هاتینەدان، بۆ نموونە دەربارەی فۆلکلۆری هاتییە ((فۆلکلۆر بەرهەمێ میللەتییە ب جارەکێ، فۆلکلۆر د ناڤ میللەتیدا بەلاڤە، نەوەکی تشتەکێ نڤێسیە ب دەستەکەکا رۆشنبیر و زانا، بەلکو زانا و نەزان و پیر و لاو دزانن و دگێرن و پێ دلشاد دبن)). (ئامێدی: 18،2002). ژ ئەڤێ پێناسێ دیاردبیت کو فۆلکلۆر نە وەکی بەرهەمەکێ نڤیسیە کو بتنێ تەخەکا جڤاکی مفای ژێ ب بینن بەلکو ب سامان و بەرهەمێ هەمی میللەتی ددەتە زانین و هەمی تەخێن جڤاکی مفای ژێ دبینن. دیسان ل دور فۆلکلۆری هاتیە: ((ئەو رەۆشەنبیریە، ئەوا کو ب شێوەیێ ڤەگوهاستنا زارەکی ژ بەرەبابەکی بۆ بەرەبابەکێ دیتر هاتیە پارازتن)). (العنتیل: 1965، 40).د پێناسەیەکا دیتردا هاتییە: ((فۆلکلۆر ب راستی شەهرستانیا راستا میللەتیە، فۆلکلۆر وەکی خودیکەکێیە ژیانا بەرچاڤا میللەتێ بەر رۆی دکەت، هەروەکی شانویەکێیە ژیانا میللەتی ژ هەمی لاڤا ل بەر چاڤان دادنیت، یانژی وەکی نفشەکا خومالییە هەمی زانستێن مللە تێدا دهێنە خوێندن، کو ژێ تێنە هزرکرن)). (ئامێدی: 2002، 5). ژ ئەڤان پێناسان دیاردبیت کو فۆلکلۆر ب شێوەیەکێ سەرزاری دهێتە

ڤەگوهاستن, شارستانییا دروستا مللەتی ب فۆلکلۆریڤە گرێدایە و ب رێکا فۆلکلۆری دشێین ژین و ژیارا بەرەبابێن کەڤن ب شێوەیەکێ گشتی وێنە بکەین. ل دوماهیێ دشێن بێژین: فۆلکلۆر ئەو زانستە، یان ئەو کەرەستەیێ بەرفرە هە و دەوڵەمەندە ئەوێ ژ بۆ ڤەکولینا ژیان و مێژوویا مللەتان د هەمی قوناغاندا دهێتە بکارهینان گرنگییێ یان پویتەی ددەتە هەمی تێگەهێن وەکو رەۆشت و تیتاڵێن جڤاکیێن هەر مللەتەکی د هەر قوناغەکا دیروکێدا و هەروەسان گرنگییێ ب هەمی دابونەرێت و هزروبیرێن گشت مللەتان ددەت و ئەڤ چەندە هەمی ب شێوەیێ سەرزاری ژ بەرەبابەکی بۆ بەرەبابەکێ دیتر دهێتە ڤەگوهاستن و پاراستن.

3-1- جۆرێن فۆلکلۆری:

ب شێوەیەکێ گشتی ئەدەبێ فۆلکلۆری ژ دوو جۆران پێکدهێت، بێگومان ئەڤ چەندەژی ژ مللەتەکی بۆ مللەتەکێ دیتر وەکو ئێك نینە، ئانکو هەر مللەتەکی ل گورەی مێژوو و ژینگە و ژیانا خۆ، فۆلکلۆرێ خۆ یێ تایبەت هەیە. بۆ نموونە ئەدەبێ فۆلکلۆرێ کوردی ل سەر دوو جۆران دابەشدبیت:

1-3-1- فۆلکلۆرێ هەستی- مەعنەوی/ فۆلکلۆرێ سەر زاری

2-3-1- فۆلکلۆرێ کەرەستە- ماددی.

1-3-1- فۆلکلۆرێ مەعنەوی:

دەربارەی جۆرێ فۆلکلۆرێ مەعنەوی، هەمی ئەوان ژانرەیێن ئەدەبیێن فۆلکلۆری بخۆڤەدگریت، ئەوێن ب شێوێ سەرزاری ژ بەرەبابەکی بۆ ئێکێ دی هاتینە ڤەگوهاستن و بێی بهێنە تومارکرن, ئانکو ئەوان بەرهەمان بخۆڤەدگریت ئەوێن کومەلگەه خۆدانێ وی بیت نەك تاکەکەس, ئەڤ جورێ فۆلکلۆری چەندین ژانرێن جودا ب خوڤە دگریت.

1-1-3-1- ژانرێن ئەدەبێ فۆلکلۆری:

ب شێوەیەکێ گشتی ئەدەبێ فۆلکلۆری ژ چەندین ژانرەیان پێکدهێت، ب تایبەتی ل دەف مللەتێن رۆژهەلاتی ئەڤ ئەدەبە پێکدهێت ژ:

1-1-1-3-1- ئەفسانە.

ئەفسانە وەکو بەشەکێ گرنگێ فۆلکلۆری دهێتە زانین، ژێدەرێ پەیڤا ئەفسانە ژ پەیڤا (Legenda) هاتیە، ب زمانێ ئینگلیزی دبێژنێ (Legend). ب زمانێ عەرەبی دبێژنێ: (الاسطورە) هەروەسان د زمانێ کوردیداژی پەیڤا (ئەفسانە) دهێتە بکارهینان. دەربارەی دانەنیاسینا ئەفسانێ وەکو پێناسە دشێین بێژین: ((ئەفسانە بەرهەمەکە ژ رستنا بیرەباوەرێن پێشین و خەیالا پێشینان، کو بنکێن زانستی رێ نادەن باوەر بکەین، بەلێ ل گەل هندێ ژی مە هەمیان پێخۆشە باوەر بکەین)). (ئەمین: 1982، 38). ئانکو ئەفسانە ژ هزروبیرێن مروڤێن دەستپێکی و ژ ئەنجامێ هەبوونا خەیالێ ل ئەوی سەردەمی بەرامبەر هەر دیاردەیەکا سەیرا ئەوی سەردەمی هاتبا رِوویدان دروستدبوو. هەروەسان ئەفسانە ((بریتی یە لە هەولی مروڤ بۆ ئەوەی لە گەردوون و دیاردەکانی بگات، یا خود بریتی یە لە لێکدانەوەی مروڤ دەربارەی ئەو دیاردانە)). (عەبدۆڵلا:2016، 83). ئانکو ئەفسانە بزاڤ و هەولێن مروڤێ دەستپێکییە؛ ژ بۆ لێکدانەڤەیا ئەوان دیاردەیێن د گەردوونیدا دروستدبوون، بۆ نموونە وەکو دیاردا شەڤ و رۆژان، یان دیاردا هاتنا باران و بریسیان، یانژی وەکو دیاردا ئاڤرابوون و هرۆبایان..... هتد. ل دەڤ مللەتێ کوردژی ئەفسانە پێکۆلا مروڤییەبۆ زانین و خۆ قورتالکرنێ ژ هێزێن خراب و ڤەشارتی, هەروەسان د ئەفسانێدا هەردەم هەڤرکی و کێشە د ناڤبەرا هێزا باش و هێزا خرابدا هەیە، هێزا باش ئانکو رۆناهی و هێزا خراب ئانکو تارپاتی و د بابەتێن ئەفسانێدا و بیاڤێ هەڤرکیاندا هەردەم هێزا باش ل سەر هێزا خراب سەردکەڤیت، بۆ نموونە ل دەڤ کوردان هێزێن وەکو (پەری، رۆژ ... هتد) ب هێزێن باش دهێنە زانین. و هێزێن وەکو (مار، ئەژدەها .... هتد) ب هێزێن خراب دهێنە زانین.

2-1-1-3-1- چیرۆك- حیکایەت:

چیرۆك د ئەدەبێ فۆلکلۆریدا و ب تایبەتی د ناڤ ئەدەبێ فۆلکلۆریێ کوردیدا ب حیکایەتێ دهێتە نیاسین، ژ بەر ئەڤێ چەندێ ((چیرۆك لە ناو کورددا حیکایەت یان

نەقل پێی ئەڵێن و بەشێکی گەورەیە لە ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی)). (رسول: 1970، 18). ئانکو چیرۆکا فۆلکلۆریا کوردی پێکدهێت ژ ئەوان تشتێن د هاتنە رویدان و ڤەگوهاستن، ئانکو وەکو سەرهاتیەکێیە ژ کەسەکی بۆ کەسەکێ دیتر یان بۆ چەند کەسێن دیتر ب شێوەیەکێ سەرزاری دهێتە ڤەگوهاستن و ڤەگێڕان. ئەگەر تەماشابکەین چیرۆکێ د فۆرم و دارشتنا خۆ دا وەکو جیڤانۆکێیە یان بێژین وەکو ئەفسانێیە، بەلێ خالا چیرۆکێ ژ ئەفسانێ یان جیڤانوکێ جودادکەت کەرەستە و ناڤەرۆکا بابەتییە، ئانکو چیرۆك ژ ژیانێ یان سەرهاتییەکا ژیانێ دهێتە وەرگرتن، بەلێ ئەفسانە یان بێژین جیڤانوك کەرەستەیێ خۆ ژ خەیالێ وەردگریت. بێگومان د ئەڤان چیرۆکاندا ب شێوەیەکێ گشتی گەلەك جاران گوتن و سەرهاتیێن ب مفا و کاریگەر دهێنە ڤەگێڕان و دەربڕینێ ژ ژیانا جڤاکییا مللەتی دکەن و هەمی ڕوویدانان تۆماردکەن. ژ لایەکێ دیترڤە ((چیرۆکیش وەکو ئەفسانە دەماودەم و پشتاوپشت دەگێڕێتەوە، هەر حیکایەت خوانە (چیرۆکبێژە) وشەی تایبەتی خۆی هەیە لە دارشتنیا هەندێ جار لە ڕووی خەیاڵەوە چیرۆکیش دەچێتە سەر ئەفسانە، هەر چەندە خەیاڵەکەی چیرۆك زۆر لە ژیان دورناکەوێتەوە، با قارەمانی چیرۆك هەندێ کاریش بکات کە لە وەزەی مروڤدا نەبێ)). (رەسول: 2010، 12). ئانکو دچیرۆکێژیدا دبیت خەیال بهێتە بکارهینان، بەلێ ئەو خەیالا د چیرۆکێدا دهێتە بکارهینان یا نێزیکی راستی و ژیواریە, نە وەکو خەیالا ئەفسانێیە کو د سەر هێزا مرۆڤی دابیت, قارەمان و ڕوویدانێن چیرۆکێ ژ کەتوارینە و قارەمانی هێزەکا مەزنا هەی نەوەکو هێزا مروڤێ سروشتیە.

1-3-1-1-3- داستان:

ئێك ژ ژانرێن دیێن گرنگ د ئەدەبێ فۆلکلۆریدا داستانە کو ئەڤ جورێ ئەدەبی ب شێوێ هۆزان د هێتە نڤیسین, پەیڤا داستان د بنەرەت دا ژ پەیڤا ((ئیپۆس Epos"" کە بە یونانی مانای وشە و چیرۆکە، وەکو خوازە مانای ئەفسانە دەدات بووە بە بنچینەی وشەی "Epic" وەکو ئاوەڵناویش مانای گێرانەوە دەدات بە دەستەوە، واتا بەرهەمێك کە دەکرێت بگێردرێتەوە)). (قادر: 2009، 15). ژ لایێ رامانێڤە پەیڤا ئیپوس ب رامانا چیرۆکێ دهێت, بەلێ ئەڤ پەیڤە وەکو هەڤالناڤ ب رامانا ڤەگێرانێ دهێت, ئانکو د شێین بێژین داستان بەرهەمەکێ ڤەگێرانکییە, ژ بەر هندێ ((د ئەدەبیاتێدا ب ڕامانا چیرۆکە شعرەکا مەزنە و ئەڤ چیرۆکە هەلگرا چەندین سروودانە و د ئەڤان سروداندا ڕویدانێن قارەمانی دهێنە ڤەگێڕان)). (الحرب: 2001، 16).

دەربارەی پێناسا داستانێ هاتیە: ((داستان چیرۆکەکا هۆزانی میللی قارەمانییە، ڕوویدانێن زۆڕ ب شیان ڤەدگێڕیت، کو مروڤێن ئاسایی نەشێن ئەوان ئەنجام بدەن، بەلێ گرنگترین تشت د ئەڤێ جۆرێ هۆزانێدا، کەرەستەیێ خەیالێیە و ئەڤە دبیتە ئەگەرێ دروستکرنا درێژکرنێ د داهێنانا وێنەیێن جیاوازدا؛ ئەڤە و زێدەباری نیشاندانا جەنگ و تشتێن سەیر)).(بطرس: 2005، 51). هەروەسان د پێناسەکا دیتردا ل دور داستانی هاتیە: ((چیرۆکەکا درێژە د چارچوڤێ کەتوارێ میتولۆژیدا چارەسەریا ڕوویدانەکا مەزن و دەستنیشانکری دکەت؛ تێدا هەلۆیستێن خەلکی یێن ئەوان ڕۆژان دهێنە ڕەنگڤەدان، بۆ نموونە ئەرد یان ژی جیهانەکا کەتواری، هەڤڕکیا خوداوەندا، ئەگەر خوداوەندان ڤیابان هەڤڕکیێ بکەن، دا خەلکی ژ بۆ ئارمانجێن خۆ بکارهینن)). (عبود: 2002، 31). ژ ئەڤان پێناسان دیاردبیت کو داستان چیرۆکەکا درێژە و ب شێوێ هۆزان د هێتە نڤیسین, کو پرانیا جاران قارەمانێن وێ کەسانێن خەیالینە.

1-3-1-1-4- ستران:

سترانژی وەکو ژانرەیەکێ دیار و گەلەکێ کەڤن د ئەدەبیاتا فۆلکلۆریدا دهێنە زانین، چونکی ((گۆرانی کونترین بەشی ئەدەبی فۆلکلۆرە، هەروەك بەشێکی دیاری هۆنراوی لیریکە، ئەم هونەرە لە زۆر کۆنەوە پەیدابووە، هەر لە کاتەوە کە هێشتا هوشیاری گەل لە ڕادەیەکی نزم دا بوو)). (رسول: 1970، 59). ئانکو سترانێ مێژوویەکا گەلەك کەڤنا هەی. ستران ب خۆ ژ هەر سێ لایەنێن وەکو پەیڤ و ئاواز و ڕیتم پێکدهێت، لەوڕا سترانا فۆلکلۆری ب شێوەیەکێ گشتی ب زمانەکێ ئاسان هاتیە نڤێسین و

خودان ڕیتمەكا كاریگەرە، ئەڤە بوویە ئەگەر ئەڤ سترانە زیكا بەڵاڤببیت و بهێتە پاراستن، زێدەباری ئەڤێ چەندێ هەتا ژینگەهێژی كاریگەریا خۆ د ئەڤی بیاڤیدا هەیە، بۆ نموونە ئەگەر تەماشای سترانا فۆلكلۆرییا كوردی بكەین دیاردبیت كو ((هەلبەستێن كوردی گەلەك پێشكەڤتینە و گەهشتینە گوپیتكا كاملانێ، هەروەسان هەمی كورد ژن و زەلام د سروشتێ خۆ دا ستران بێژن)). (دوسكی: 1986، 272). ژ لایەكێ دیترڤە سترانێ مێژوویەكا كەڤن هەیە، بۆ نموونە مروڤێن دەستپێكێ گەلەك هەلكەڤتێن ئایینی و جەژنێن ئایینی هەبووینە، ژبەر ئەڤێ چەندێ گەلەك بۆچوون دبێژن: ((سترانێن ئایینی، كەڤنترین پشكا سترانا فۆلكلۆریە)). (دوسكی: 1986، 272). هەروەسان بۆچوونەكا دیتر هەیە دبێژیت: ((گوڕانی شوان كونترین جۆری گوڕانیە)). (رسول: 1970، 59). بێگومان ئەڤ گوتنەژی ل ئەوی دەمی هاتیە، كو ل ناڤ پڕانیا جڤاكێن ڕۆژهەلاتیدا خەلكی كارێ شڤانیێ و مەرۆمالاَت خودانكرنێ كریە، ئەڤە ژێدەرێ ژیارا ئەوان بوویە و ژ بۆ خوشی و بوراندنا دەمێ خۆ دەستداینە ستران گوتنێ.

كەواتە سترانا فۆلكلۆری نە بتنێ بۆ خۆشی وەرگرتن و دەم بۆراندنێ بوو, بەلكو ستران گرێدای كار و ژیانا مرۆڤێ وی سەردەمی بوو, چونكی گەلەك جاران ب ڕێكا سترانێ مێژوو و رویدانێن وان سەردەمان ب ڕێكا سترانێ د هاتنە تومارکرن.

1-3-1-1-5- گوتنێن مەزنان (پەندی پێشینان):

گوتنێن مەزنان ب بەشەكێ گرنگ و بەرفرهە د ئەدەبێ فۆلكلۆریدا دهێتە زانین، چونكی گوتنێن مەزنان زێدەتر بۆ فێركرن و شیرەتێ بوون كو د زمانێ كوردیدا دبێژنێ ((گوتنێن مەزنان- پەندی پێشیان- گوتنێن كوردی ..... هتد و د زمانێ عەرەبیدا دبێژنێ درب- مپل یان دروب و امپال د زمانێ ئینگلیزیدا دبێژنێ -Paradox Metaphor)). (مازی: 2006، 13). دەربارەی پێناسەكرنا گوتنێن مەزنان هاتیە: ((دەربڕینەكا كورت و پوخت و ڕێكوپێكە، ڕامانەكا كویر و بەرفرەه هەیە، بەرێ زەحمەت و خەباتا باب و باپیرانە، ل ژیانێ گەهشتینە و پێكڤەنانا داب و دەستوورەكێ ئایینیە بۆ سەرەدەریا زارۆكێن

مللەتی، ئانكو تومارا زانیاری و ڕۆشەنبیری سەردەمەكێ زووینێ كۆمەڵگەهێ خەلكیە)). (سعید: 2013، 61). كەواتە ئەڤ گوتنە ب پەیڤێن كێم و رامانەكا بەرفرەه و كویر د هاتنە ئاراستەكرن بۆ پەروەردەكرنا زارۆكان. د پێناسەیەكا دیتردا هاتییە: ((پەندی پێشینان كۆمەڵە وتار ئامۆژگاریەكی كاریگەر و ڕێكوپێكە و پڕشەنگدار و بە نرخە، لە باو باپیران و داو داپیران مانەوە كە پێش چەندەها ساڵ لەمەو پێش وتوویانە و بە كەلەپور بۆ مان بەجێماوە ئەمینێ وەك بەلگە و ڕێنیشاندەرێك لە ژیانی ڕۆژانە و كردار وتارماندا بەكاریان ئەهێنن و كەڵكیان لێ وەرئەگرین)). (شارەزووری: 1981، 7).

گوتنێن مەزنان وەك ڕێنیشاندەرەكینە بۆ مرۆڤی بۆ هوشیاركرنا مرۆڤی ل سەر چەوانیا سەرەدەریكرنێ د ئاخفتن و بزاڤێن مرۆڤێین رۆژانە ل دۆر سەرەدەریكرنێ د تاكەكەسێن كەمەلگەهێ و ژیانا مرۆڤیدا, ئەڤ گوتنە ژی د ناڤەروكا خۆدا رەهەندێن هشیاركرن و ئاموژگاریكرنا تاكێن كومەلگەهینە, بۆ نموونە: ((سیفەت، پەیام، سەربۆر، ئاخفتن، لێكچواندنا تشتەكی ب تشتەكێ دیتر .... هتد)). (یعقوب: 2004، 17). ئەڤە ژی د بنەرەتێ خۆدا بۆ ئاڤاكرنا كەسایەتیا تاكێ كورد بوویە.

1-3-2- فۆلكلۆرێ كەرەستە- ماددی:

فۆلكلۆرێ كەرەستە ب ناڤێ كەلەپورژی دهێتە نیاسین، ئەڤ جۆرەژی هەمی ئەوان كەرەستە و ماددەیان بخۆڤەدگریت، ئەوێن ب درێژاهیا مێژوویێ ل ناڤ مللەتیدا هاتینە دروستكرن و بكارهینان و هەتا نوكەژی دهێنە بكارهینان. ئەڤە ب خۆژی ل سەر چەندین بیاڤان دهێتە دابەشكرن وەكو:

1-3-2-1- خوارنێن فۆلكلۆری:

بێگومان مەرەم ژ خوارنێن فۆلكلۆری ئەو هەمی خوارنن، ئەوێن ب درێژاهییا مێژوویێ ل دەڤ مللەتێ كورد هاتینە دروستكرن و هاتینە بكارهینان و هەتا نوكەژی بەردەوام دهێنە دروستكرن و خوارن و بكارهینان. وەكو: (دەو، ماستێ پەزی، هێكێن كەلاندی، ژاژی، سیرك..... هتد.)

1-3-2-2- كارێن فۆلكلۆری:

د مێژوويا ملله‌تێ كورددا چه‌ندين كارێن تايبه‌ت ب كوردانڤه هه‌نه، كو كورد ب ئه‌ڤان كاران دهێنه نياسين و به‌رده‌وام ل ناڤ ملله‌تێ كورددا هاتينه ئه‌نجامدان و هه‌تا ئه‌ڤرۆژی ل گه‌له‌ك ده‌ڤه‌ر و گوندێن كوردستانێ ئه‌ڤ چه‌نده يا به‌رده‌وامه. بۆ نموونه وه‌كو كارێ (زباره، بێده‌ر، درينا نوكا، برنجی، ئاڤدان..... هتد.

1-3-2-3- كه‌ره‌ستێن فۆلكلۆری:

مه‌ره‌م ژ ئه‌ڤێ خالێ هه‌می ئه‌و كه‌ره‌سته و ئامێرێن تايبه‌تن ب مێژوويا ملله‌تێ كوردڤه، هه‌لبه‌ته كوردان د ئه‌ڤی بياڤيداژی فۆلكلۆره‌كێ باشێ هه‌ی، و به‌رده‌وام كار ب ئه‌ڤان ئامێر و كه‌ره‌سته‌يان دكر، بۆ نموونه وه‌كو (ده‌ن، جه‌نجه‌ر، خه‌نجه‌ر، داس، شالوك، پاڕزينك..... هتد).

1-4- گرنگيا فۆلكلۆری:

بێگومان فۆلكلۆر ب شێوه‌يه‌كێ گشتی گرنگيه‌كا زۆڕا مه‌زن و كاريگه‌ر ل ده‌ف هه‌می ملله‌تان هه‌يه، چونكی دبيته ڕێكه‌كا سه‌ره‌كی و بنه‌ره‌ت ژ بۆ پاراستنا مێژوو و سامان و كه‌لتورێ ملله‌تان و مانا ئه‌ڤی سامان و كه‌لتوری بۆ ماوه‌يێ ب هزاره‌هان ساڵان و ل هه‌ر ده‌م و جهه‌كی ژ هه‌ژی بكارهينان و كارپێكرن و گرنگيپێدانێيه. ئانكو فۆلكلۆر هه‌می ئه‌وان كار و بزاڤێن ملله‌تان هه‌ر ل كه‌ڤندا ئه‌نجامداين و هه‌روه‌سان هه‌می سه‌رهاتی و چيرۆك و ڕوويدانێن ب سه‌رێ ملله‌تان هاتين و هه‌می هه‌ستكرن و كه‌ره‌سته و مادده‌يێن ده‌ستكرد ژ بۆ مێژوويا ملله‌تان داينه دياركرن و ئه‌ڤه وه‌كو ناسنامه‌كێ لێهاتينه، چونكی ئه‌و ملله‌ت ب هه‌می كه‌لتوور و دابۆنه‌رێتين خۆڤه ب ڕێكا فۆلكلۆری دهێنه نياسين. ديسان گه‌له‌ك جاران فۆلكلۆر ((دبيته ڕێكا بنگه‌هيبا هاتنا گه‌شتيار ژ بۆ وه‌ڵاتان، دا كو ژ نێزيك ڕه‌ۆشه‌نبيريا ئه‌ڤان ملله‌تان بهێته زانين بگره ژ خوارن و هه‌لكه‌ڤت و گه‌له‌ك تشتێن ديتر، ديسان دبيته ئه‌گه‌رێ هندێ كو د ناڤبه‌را ئه‌ڤان ملله‌تاندا ب تايبه‌تی ژ لايێ ڕه‌ۆشه‌نبيری و كه‌لتووريڤه په‌يوه‌نديێن ب هێز دروست بن، هه‌روه‌سان دبيته ئه‌گه‌رێ پێكڤه گرێدانا ده‌مێن ڕابردوو و نوكه و پێشه‌ڕۆژێ، چونكه وه‌كو ديار فۆلكلۆر شێوازێ به‌رده‌واميێ و مانا به‌رده‌وام هه‌يه)).(عثمان: 2019).

بياڤێ فۆلكلۆری وه‌كو خواندنگه‌هێن پێگه‌هشتنا تاكێن جڤاكان و ب ڕێنيشانده‌ر ژ بۆ هه‌ڵويست و ڕه‌فتارا مروڤان ل گه‌ل كه‌لتوور و مێژوويا خۆ دهێته زانين، ئه‌ڤه‌ژی تشته‌كه ناهێته گومانلێكرن. بۆ نموونه ئه‌گه‌ر ته‌ماشای فۆلكلۆرێ ملله‌تێ كورد بكه‌ين، ئاشكه‌رايه ئه‌ڤ ملله‌ته خودان ئێك ژ ده‌وڵه‌مه‌ندترين فۆلكلۆره د ناڤ ملله‌تێن ڕۆژهه‌لاتيدا، ئه‌ڤی فۆلكلۆری كاريگه‌ريه‌كا مه‌زن ل سه‌ر ژيانا گشت ملله‌تێ كورد هه‌بوويه، بۆ نموونه ئه‌گه‌ر ژ هنده‌ك كوژيان ته‌ماشابكه‌ينه فۆلكلۆرێ كوردی و كاريگه‌ريا ئه‌وی دياردبيت كو ((ئه‌گه‌ر فۆلكلۆر نه‌بايا، ئه‌م دا توخمه‌كێ بريايبين، ئه‌گه‌ر فۆلكلۆر نه‌بايا زمانی كوردی نه‌دما)). (زه‌رو: 2009، 7). ئه‌ده‌بێ فۆلكلۆری وه‌كو خوديك و توماره‌كێيه، ملله‌ت وێنێ خۆ تێدا دبينيت و ڕوويدانێن خۆ هه‌ر ژ كه‌ڤندا تێدا ب توماركری دبينيت. ل ڤێره ئه‌و چه‌نده دياردبيت كو فۆلكلۆرێ كوردی وه‌كو گه‌نجينه‌يه‌كا مه‌زن و ب مفا بوويه ئه‌گه‌رێ پاراستنا ناسناما كوردی، ئانكو تايبه‌تمه‌نديێن ملله‌تێ كورد پێڤه ديارن و پاراستينه. كه‌واته فۆلكلۆری شيايه ژين و ژيارا ملله‌تان ڕابگريت و جهێ خۆ ل ناڤ ده‌روونێن تاكێن كۆمه‌ڵگه‌هاندا بكه‌ت.

كه‌واته دياردبيت كو ملله‌تێ كورد خۆدان فۆلكلۆره‌كێ گه‌له‌ك ده‌وله‌مه‌نده چ ماددی بيت يان ژی مه‌عنه‌وی, كو ژ ئه‌ڤی فۆلكلۆری دياردبيت كو كورد خۆدان مێژوويه‌كا كه‌ڤن و به‌رده‌وام هه‌ولدايه بۆ كارئاسانيا ژيانێ كه‌رستێن پێدڤی دروستبكه‌ن, هه‌روه‌سا ژ فۆلكلۆرێ ماددی دياردبيت كو كورد ملله‌ته‌كێ خۆدان هه‌ست و سوزه و حه‌ز ژ ژين و ژيان و كارێ خۆيێ ڕۆژانه كرييه و هه‌رده‌م ده‌ستێ هاريكارييێ بۆ ئێكودوو درێژ كرييه.

2- پشكا دووێ: ڕەنگڤەدانا فۆلكلۆری د ڕۆمانا "هێلێن سۆر" یا هزرڤانیدا

2-1- فۆلكلۆرێ مەعنەوی- سەرزاری:

2-1-1- ئەفسانە:

ئەفسانە وەكو ژانرەیەكێ گرنگێ ئەدەبێ فۆلكلۆری، ب سەرهاتیێن خۆڕافی دهێنە زانین و قارەمانێن ئەفسانان یان خوداوەدن یانژی نیمچە خوداوەندن و ناڤەڕۆكا ئەفسانانژی دەربڕینێ ژ بارودۆخێن دیاركری دكەن. د ڕۆمانا (هێلێن سۆردا)، مفا ژ رەگەزێن ئەفسانێ دیتییە، كو كەسەك ب ناڤێ (ئەحمەد) كەسایەتیا سەرەكیا ئەڤێ ڕۆمانێیە خەونەكێ دبینیت، كو ب ئەڤی شێوەیی دەربڕین ژێ دهێتە كرن: ((ئەو و هندەك هەڤالێن خۆ د ڕێكێدا دچن و نەجمویێ سێرتی یێ دگەلدا و شێخ عبدالرحمن ژی یێ دگەلدا، ئەو هەولدەت كو نەجموی بكوژیت، بەلێ شێخ ناهێلیت نەجموی بكوژیت، د چاخەكیدا نەجمو وەكو ئەژدەهایەكی دبیتە مار و پەر پێڤە دهێن، و دەستەكێ وی دبیتە شیر و یێ دیتر وەكی یێ مروڤانە، و نەجمو سەرێ شێخی ژ كەلەخێ وی ڤەدكەت، كەلەخێ شێخی برێڤەدچیت و بێ سەر و سەرێ ئەوی دئاخڤیت، كەلەخێ شێخی دكەڤیتە د چالەكێدا ئەحمەد (چل) رۆژان دمینیتە هنداڤی چالێ و لبەندا شێخی دمینیت، بێ خوارن و ڤەخوارن هەتا كو رۆژەكێ بالندەك دهێت و سەرێ شێخی دگەلدایە، دویڤدا دایكا ئەوی دهێت ئەوی هشیار دكەت)). (هزرڤان: 2004، 157-158).وەكو دهێتە زانین كو ئەفسانە خەیال و خورافاتە, لەورا دێ بینین كو نڤیسەری خەونەكا ئەفسانەیی بۆ (ئەحمەدی) دروست كریە و هندەك كەسێن نە ژیواری دروست كرینە, گوهرینا مرۆڤی بۆ ئەژدەهایەكی ب تنێ د ئەفسانێدا دیاردبیت و د ژیواریدا چ تشتێن ب ئەڤی رەنگی نینن یان ژی مرۆڤەك بێی سەر نەشێت د ژیانێدا ب مینیت ئەو كەسە نەبن ئەوێن ب رێكا خەیالێ دهێنە دروستكرن, نڤیسەری ڤیایە ب رێكا ئەفسانێ درەندەییا هندەك مرۆڤان بدەتە دیاركرن, ژ ئەڤێ پەرەگرافێ دیاردبیت كو كارتێكرنا ئەفسانێ ل سەر نڤیسەری هەبوویە ب تایبەتی بۆ دیاركرنا لایەنێ خرابیێ .

نڤیسەری د رۆمانێدا ل هندەك جهێن جودا ئاماژەدایە هندەك بابەتێن دیتر د چارچوڤێ ئەفسانێدا ئەوژی ئاماژێن ئەفسانەیینە, بۆ نموونە دەمێ ((عەدۆ ئاغایی كورێ خۆ دگەل دوو كەسان هنارتبوون نك سمایل ئاغایێ شكاك. دا كو رێبەرەكی دگەل وان برێكەت و ل گوندی نێرێ بینە پێشیا وان، ئەو دگەل دوو كەسێن خوەیێن دی دگەل مەدەنی بەگێ و نوح بەگێ بەرەڤ سنۆرێ چوون، ب شەڤ مەدەنی بەگی ب پیلانەكا ئەهریمەنی، حسێن پاشا دگەل زەلامەكی كوشتن، بەلێ زەلامێ دی شیا بێ چەك خۆ دناڤ تاری یا شەڤێ دا بەرزە بكەت)). (هزرڤان: 2004، 118). د ناڤ ئەفسانا كوردیدا دوو ئاماژێن ئەفسانەیی كو نوینەراتیا لایەنێ باشی و خرابیێ دكەن هەنە كو ئێك ژ وان (ئەهریمەن)ە كو لایەنێ خرابیێ یە د ئەفسانا كوردیدا, نڤیسەری مەدەن بەگ ب ئەهریمەنی لێكچواندیە, چونكی مەدەن بەگ ب كارەكێ خراب كو ئەو ژی كوشتنە رابویە نڤیسەری ڤیایە ئەڤێ خرابیا مەدەن بەگی ب ئەهریمەنی ب دەتە دیاركرن, چونكی كارێ ئەهرمەنیژی كوشتن و تێكدان بوویە, لەورا ئەو مرۆڤێن ب كارێن خراب رادبن دچنە ل ژێر خانا ئەهریمەنی.

2-1-2- ستران:

سترانژی وەكو ژانرەیەكا كەڤن د فۆلكلۆریدا, ب دەنگ ژلایێ كەسەكیڤە چ كچ بیت یانژی كۆڕ, یان ژلایێ چەند كەسەكانڤە ب هەمی جۆر و شێوازێن خۆڤە دهێتە گوتن. د ئەڤێ ڕۆمانێدا سترانەكا فۆلكلۆری دهێتە دیتن، ئەوژی د دیمەنێ هاتنا كەسەكی ژ كەسایەتیێن ڕۆمانێ بۆ نك پیرەمێرەكی، كو ئەڤ پیرەمێرەژی ئێك ژ كەسایەتیێن رۆمانێیە و خودان چەندین زارۆكە و خەبات ل گەل سەربازێن (بەدرخان بەگ) كریە و دبێژیت: ((جارەكێ ژ جاران من گوهداریا سترانەكێ دكر كو ژ لایێ هندەك پالانڤە دهاتە گوتن و هندەكێن دیتر لێ ڤەدگێرا و دگوتن:

میرو تێ دهۆكێ	حاكمو تێ ژ دهوكێ
شالا رەش گرێدا	بەردا سەر زریۆكی
تەرمێ میرێ كوردا	مایە ل بەر تەیرۆكێ

لۆ لۆ ئێزدینشێر بەگ   میرۆ تێ یۆ، تێ یۆ
شالا رەش گرێدا   بەردا سەر نەو كێ یۆ
تەرمێ میرێ كورد   مایە ل بەر بەرفێ یۆ
لۆ لۆ ئێزدینشێر بەگ   میرۆ تێ ژ تێلانێ
شالا رەش گرێدا   بەردا سەر قۆلانێ
تەرمێ میرێ كوردا   مایە ل بەر بارانێ))*. (هزرڤان: 2004، 22- 23).

وەكو ئاماژە پێ هاتییەدان كو ستران بۆ پاراستنا مێژوو و بەرزكرنا ورەیا تاكەكەسان ژێ دهاتە بكارهینان, نقیسەری ڤیایە ب رێكا سترانا فۆلكلۆری د ناڤ رۆمانا خۆدا ئاماژە ب رۆیدانەكا مێژوویی بدەت كو ئەوژی كوشتنا ئێك ژ سەركردە ومیرێن كوردایە, رۆلەكێ بەرچاڤ د سەردەمێ خۆدا هەبوویە, كو بەرگریەكا سەرسەختانە ژ دەڤەرا خۆ كرییە و خۆ ب دەست دوژمنیڤە نەبەردایە, نقیسەری ڤیایە ڤێ رویدانا مێژوویی بۆ بەرەبابێ نوكە ب دەتە دیاركرن, دیسان نقیسەری ڤیایە دیاربكەت كو ئەڤ سترانە ب رێكا سەر زاری هاتیە ڤەگوهاستن.

2-1-3- ئیدیەم:

كومەكا رستەیێن هێمادار و كوتن و دەربرینێ ژ بابەتێن جۆراوجۆر دكەن, نڤێسەران ب شێوەیەكێ گشتی گرنگییەكا باش ب ئەڤی بابەتی دایە و وەكو بیاڤەك بۆ پەیداكرن و پێشكێشكرنا بەهایێن ئیستاتیكی و جوانییێ ب بەرهەمێ ئەدەبی. ئەگەر تەماشایی ئەدەبێ فۆلكلۆرێ كوردی بكەین دێ بینین بابەتێ ئیدیەمێ ب شێوەیەكێ بەرچاڤ دهێتە دیتن, ژبەر جوانی و رامانا ڤەشارتییا ل پشت ئەڤان ئیدیەمان هەی, رۆماننڤێسی د رۆمانا (هێلێن سۆر) دا گرنگییەكا باش ب ئەڤی بیاڤی دایە و گەلەك ژ ئەو رستەیێن كورتێن د كوردەوارییێدا خەلكی بكاردهینان, بەرجەستەكرینە. بۆ نموونە:

دەمێ بەحسا زیرەكیا كەسایەتیێ ب ناڤێ (ئارام) دهێتە كرن, ل دور ئەڤی كەسی وەسان هاتە:

هورمز: ئەرێ مەتێ... مانێ ئارام گەلەك زیرەكە.. مانە؟

دەیك: بخودێ تەخسیر ناكت.

هورمز: نێ ژبەر هندێ، دبێژمێ خوەزی تو ژنك بای و تو دەیكا من بای.

دەیك: كورۆ بخودێ ئارام مێرێ ب سەد مێرایە، ژ وە هەمووان زیرەكترە و شول پێڤە تێن)). (هزرڤان: 2004، 80). ((مێرێ ب سەد مێران)) (ئامێدی:2023) هەلبەت ئەڤ ئیدیەمە ب شێوەیەكێ مەجازی هاتییە گوتن, ب ئەڤێ چەندێ دەربرینا بەشی ب رێكا گشتی دروست كرییە, ئانكو ئەڤ گوتنە ل ئەوی دەمی یانژی ژ بۆ ئەوی كەسی دهێتە گوتن، دەمێ كەسەكێ زیرەك یان كاركەرەكێ خۆدان هێز و شیان بیت و بشێت كارێ نە ب تنێ مروڤەكی ئەنجام بدەت، بەلكو دشێت كارێ گەلەك مروڤان بكەت،

*ئەڤ سترانە وەكو سترانەكا فۆلكلۆری د ناڤ كوردێن باكورێ كوردستانێ دهێتە بهیستن, ئەڤ سترانە ب غیانەتا ئێك ژ میرێن بوتان ب ناڤێ (ئیزدین شێر بەگ) هاتیە گوت و بوویە بەشەك ژ فۆلكلۆرێ دەڤەرێ. (ئامێدی:2023)ژبەر ئەڤێ چەندێ دبێژنێ مێرەكێ ب سەد مێرایە, هەروەسا گەلەك سیمایێن هێز و چاڤ نەترسیێ ل پشت ئەڤێ ئیدیەمێ هەنە كو ئەو ژێ دەمێ كەسەك گەلەك یێ وێرەك و چاڤنەترس بیت ئەڤ ئیدیەمە بۆ دهێتە گوتن. د نموونەیەكا دیتردا هاتیە: دەمێ د دانوستاندنا د ناڤبەرا (خالد) كو ئێكە ژ كەسایەتیێن رۆمانێ و دایكا ئەوی ل سەر ئەوێ چەندێ دایكا ئەوی بەرخەك بۆ ئەوی یێ قەلاندی و (خالد) دبێژیتی تەسلیم و دایك دبێژیتێ: ((دەیك: كورۆ نێ ئەڤە سەد جاران تو تەسلیم بووی، بەلێ تو پێڤە ناچی، گەر دو بەر ڤێك كەتن تە هەموو ژبیركرن

خالد: نە بابو ڤێ جارێ توبە

دەیك: ئەگەر وەسان بیت باشە، دترسم توبا داركوكەی بیت)) (هزرڤان: 2004، 156).

((توبا داركوكەی تێتە گوتن بۆ ئێكی كو توبە بكەت پاشی بهێتە سەر ئێك و دوویا خۆ, چونكی داركوكە كو ب نكلێ خۆ سپێدێ هەتا ئێڤاری دارا كون دكەت, گەل بۆ شەڤ نكلێ وی گەلەك د ئێشیت, ڤێجا دێ بێژیت توبەیە

جارەكا دی نكلێ خۆ ل دارا نەدەم لێ گەل بۆ سپێدە جارەكا دی دێ رابیتە سەر كارێ خۆڤە)) (حەجی جەعفەر:2006, 46) ئەڤە ئێك ژ وان ئیدیەمایە كو هەر ژ كەڤندا و تانوكە ژی بەردەوام د ناڤ كوردانوا دهێتە گوتن و بكارهینان بۆ ئەوان كەسێن بەردەوام ل بریارێن خۆ لێڤەدبن, خالد ژی د ئەڤێ رۆمانێدا ئێك ژ ئەوان كەسانە ئەوێن بەردەوام ژ كار و بریارێن خۆ لێڤەدبیت, ژ بەر هندێ رۆمان نڤیسی ئەڤ ئیدیەمە ژ زاردەڤێ دەیكا ئەوی بكارهینایە.

2-2-فۆلكلۆرێ ماددی- كەرەستە:

لایەنێ ماددی د ناڤ فۆلكلۆریدا ب هەمان شێوەیێ مەعنەوی كارتێكرنا خۆ ل سەر نڤیسەرێن كورد هەبوویە, گەلەك نڤیسەران هەولدایە بەرگەكێ كوردەواری بدەنە بەرهەمێ خۆ ژ وان ژی هزرڤانی ل گەلەك جهان هەولدایە د رۆمانا (هێلێن سور)دا كەسایەتیێن خۆ د ناڤ ژینگەهەكا كوردەواریدا ئاڤا بكەت چ ژ لایێ جلوبەرگ و كاری ڤەبیت یان ژی خوارنێن كوردی بیت, لەورا دەمێ رۆمان دهێتە خواندن, خواندەڤان هەست دكەت كو یێ د ناڤ ژینگەهەكا كوردەواریدا :

2-2-1- خوارن و ڤەخوارنێن فۆلكلۆری:

مەرەم ژ ئەڤان خوارنان وەكو پێشتر دیاربووی، هەمی ئەوان خوارنان بخۆڤە دگریت، ئەڤێن گرێدایی ملەتێ كورد. د ئەڤێ رۆمانێدا پتر ژ جهەكی باس ل ئەڤان خوارنان هاتیە كرن و ل گەلەك جهان هاتینە ڕەنگڤەدان، و ب ڕەنگەكێ جوان دەربڕین ژێ هاتیە كرن. بۆ نموونە: دەمێ كەسایەتی (ئەحمەد) چوویە دەف پێرەمێری و داخوازا ڤەخوارنەكێ ژ پیرەمێری كری، ژبەركو یێ تێنی بوو، پیرەمێری ب ئەڤی ڕەنگی بەرسڤا ئەوی دا: ((وەرە بابو ئەو دەن پرە ژ ئاڤا سار، ئەگەر تو بخازی دەو ژی هەیە)). (هزرڤان: 2004، 19). د ئەڤێ نموونێدا ئاماژە ب پەیڤا (دەو) هاتیە كرن، دەو ب ئێك ژ ڤەخوارنێن كەڤن و فۆلكلۆری یێن كوردان دهێتە هژمارتن, چونكی كوردان كارێ خودانكرنا تەرش و تەوالی دكر و ژ ئەنجامێ ئەڤێ چەندێ, سروشتی ئێك ژ ڤەخوارنێن وی سەردەمی دەو بوویە. هەروەسان د نموونەیەكا دیتردا هاتیە: دەمێ كەسایەتی (ئەحمەد ئاغای) داخواز ژ كەسایەتیێن وەكو (مەروان و ئەحمەد كەرەم) كری، كو بهێن فراڤینێ بخون. رۆمانڤێس ل سەر زارێ (ئەحمەد ئاغای) دبێژیت: ((ل بن دارەكا گووزێ شێلانەكا بەروەخت هات بوو، راخستن، صەوكێن تەنوورێ، ماستێ پەزی، سەرتووك، پەنیر، ژاژیێن سیركا، هێكێن كەلاندی، زەلامەكێ ب ناڤ سال ڤە چووی، پێشوازیەكا گەرم ل مە كربوو)). (هزرڤان: 2004، 143). د ئەڤێ پارچا رۆمانێدا ئاماژە ب چەندین خوارنێن كوردەواری هاتیە كرن, مێژوویا ئەڤان خوارنان بۆ سەدرەمێن گەلەك كەڤن دزڤریت, چونكی ژیانا گەلەك ژ كوردان ب كوچەراتییێڤە یا گرێدای بووی, لەورا دێ بینین كو گەلەك ژ خوارنێن فۆلكلۆریێ كوردان گرێدای بەرهەمێ تەرش تەوالییە وەكو ماستێ پەزی و سەرتیك, پەنیر و ژاژیێ سیركا, ئەڤ خوارنە ل گەل نانێ تەنویرێ بۆ مێڤانان د هاتنە پێشكێشكرن, وەكو د زانین ئەڤ خوارنە ب خوارنێن فۆلكلۆری دهێنە هژمارتن و ژ باب و باپیران بۆ مەماینە.

2-2-2- كارێن فۆلكلۆری:

بێگومان ل ناڤ هەمی ملەتان، كارێن تایبەتێن فۆلكلۆری هەنە، ملەتێ كوردژی ئێك ژ ئەوان ملەتانە، ئەوێن كارێن خۆ یێن تایبەت هەین، هەر ژ كەڤندا و هەتا نوكە ئەڤ كارە ب بەردەوامی دهێنە ئەنجامدان، وەكو بەری نوكە دیاربووی ئەڤ ڕۆمانە دەربڕینێ ژ ژینگەها كوردی دكەت، بێگومان دێ كارێن فۆلكلۆری د ناڤدا هەبن. بۆ نموونە دەمێ كەسایەتییا (هورمزی) ل گەل كەسایەتیێن (ئەحمەد- هەسن- محو- ئارام) پشتی دكەڤنە دانوستاندنێ ل سەر ئەوێ چەندێ كو (ئەحمەد) پشتی خەلك نیاسی كەسایەتییا ب ناڤێ (هەسن) بینیتە هاری بابێ خۆ بۆ كارێ دورین و زبارێ ل شوینا (هورمز)ی و ڕومانڤێس ل سەر زارێ (هورمزی) دبێژیت: ((هورمز: كەكێ ئەحمەد.. وەلاهی تە ژ هەمووان پتر مفاكر.. مە ژ خوەڕا دنیا دیت، لێ تە دنیا ژی دیت و تە ژ خوەڕا مرۆڤ ژی ئانین، ئێكی بدە بابێ خوە دا هاریكاریا وی بكەت و بەس بێژیت وەرنە هاری من زباران.. ئەحمەد شولێ من هەموو هێلاتیە ل ئەردی و ئێك ژی بلا د گەل تە بیت

هەسن: خودێ من د ژیانا خوەدا ژ تڤەنگێ پێڤەتر تشتەك نە گرتی یە.. بەلێ دكارم ئیش ژی فێرببم

محو: وەلا عەمەر بخوە كورێ گوندیانە و هەموو كارەكی دزانیت و بخوەدێ ل گوند سەر كێشێ پالان بوو ژ دورینا گەنمان را

ئارام: ئانكو هوون دزانن گەنمان بدورین..؟

محو: ئەرێ ب خودێ ئەم هەر سێ ژی دزانین)) (هزرڤان: 2004، 76).

ئێك ژ كارێن دیار و بەربەلاڤ د ناڤ فۆلكلۆر و ژیانا كەڤن یا كوردان دا دورینا گەنمی بوو, چونكی د وی سەردەمیدا ئامیرێن پێشكەڤتی بۆ دروینا گەنمی نەبوون, لەورا گەنم ب دەستان ژلایێ گوندیانڤە دهاتە دروین, دروینا گەنمی ژی ب كوم ژلایێ گوندیانڤە دهاتە ئەنجامدان, رۆماننڤیسی هەولدایە وێنێ ئەوی سەردەمی بۆ خواندەڤانان بدەتە دیاركرن كو ئەوژی د بەر كارێ دروینێ را ستران دهاتنە گوتن, ئەڤەژی رێنجبەری و هاریكاریكرنا تاكێ كورد بۆ ئێك ددەتە دیاركرن, هەلبەت وەكو نڤیسەری ئاماژە ب زبارێ دای ئەڤە ژی وێ چەندێ دیاردكەت كو دروینا گەنمی ب زبارە دهاتە ئەنجامدان و تەڤ گوندیان بەژداری تێدا دكر.

رۆماننڤیسی رۆلێ ژنا كورد ژبیرنەكریە و ڤیایە ئەو ئەركێن ژن د ناڤ فۆلكلۆرێ كوریدا پێ رابووی بدەتە دیاركرن ژوان كاران ژی (بێری- مەلوك)ایەتی, ژنا كورد د كەڤندا مل ب ملێ زەلامی كاركریە بۆ كارئاسانیا ژیانێ, بێریاتی ژ كارێن ژنێن كورد بوویە دەمێ كچا كورد ب ئەڤی كاری ڕادبوو, یانژی كارەكێ وەكو كارێ مەلوكان، ئەڤەژی كارەك بوویە ژنا كورد د سەردەمێن كەڤندا مل ب ملێ زەلامان ئەنجامددان . بۆ نموونە د دیمەنەكیدا دەمێ دا مێڤان بۆ كەسایەتییا دایكا (ئارام) هێن و ئامادەبوویێن خۆ بۆ بەرهەڤكرنا خوارنەكا خۆش بۆ میڤانان ئەنجامدەن، ژبەركو كچێن ئەڤێ دایكێ د ئامادەنەبون و هەر ئێك چوو بوو بۆ ئەنجامدانا كارەكی، ڕۆماننڤێس ل سەرزارێ دایكێ ڤەدگێڕیت و دبێژیت: ((دەیك: بخودێ ئەگەر ئارام نەهاتبا، دا گەلەك شەپلم.. هندەك چوو بوونە بێرێ و هندەك ل مەلوكانن و ئەز و نەسرین و حوریك بتەنێ ل مال بووین.. ئێك بوو ئاڤێ كێشانێ و ئێك بو بەر بچووكا. ما ب تەنێ دا چ كەم.. ئەگەر ئارام نەبا خودێ سەحەتا وی خوەش كەت و ژیێ وی درێژكەت)) (هزرڤان: 2004، 80).

د ئەڤی دیمەنیدا نڤیسەری ڤیایە كارێن ژنێ د ئەوی سەردەمیدا بۆ خواندەڤانان بدەتە دیاركرن, كو ژن ب چەند كارێن جودا رادبوو, ئانكو زێدەباری كاروبارێن مالێ ژنا كورد ب چەندین كارێن دی رابوویە, هەروەكو ژ زاردەڤێ (دەیكا ئارامی) د دەتە دیاركرن كو هەر ژنەك ب كارەكیڤە یا مژویل بوو, ژ وان ژی بێریاتی و كێشانا ئاڤێ و مەلوكاتی, كەواتە نڤیسەری ڤیایە ماندیبوونا ئافرەتی ب دەتە دیاركرن.

2-2-3- كەرستێن فۆلكلۆری:

مللەتێ كورد د كەڤندا چەندین كەرەستەیێن جودا بۆ كاروبارێن ژیانێ و بۆ بكارئاسانیكرنا ئەوان كاروباران دروستكربوون و بەردەوام بكاردهینان, كو هەر كەرەستەیەك بۆ كارەكی یان پێدڤیەكێ بكاردهینان, رۆماننڤیسی هەولدایە ئاماژێ ب چەندین كەرەستەیێن فۆلكلۆری بدەت و د ناڤ رۆمانا ویدا رەنگڤەداینە, بۆ نموونە رۆماننڤیسی د دیمەنەكیدا ئاماژێ ب كەرەستەیێ (داس)ێ دایە دەمێ دبێژیت: ((-: وەلاهی وەكی وەیە.. وە بەرنادم.. سوبەهی هەر ئێك و داس ب هەلگرن.. چەند ڕۆژەكا هاری باڤێ من گەنمی بدورین.. لێ ب مەرجەكی.. هوون هەڤێ زەحمەتا خۆ وەرگرن)) (هزرڤان: 2004، 76).

وەكو یا دیار رۆماننڤیسی ئاماژە ب كەرەستێ (داس)دایە و دایە دیاركرن كا بۆ چ كارەكی بكارهینایە, دیسان ژلایەكێ دیڤە ڤیایە دیاربكەت كو د ئەوی سەردەمیدا هەر ئێك ب كەرەستەیێن خۆ ڤە د چوو كاری بۆ یێن دی و ب هەڤرا كار دكر.

د نموونەیەكا دیتردا ئاماژە ب كەرەستەیەكێ دیترێ فۆلكلۆرێ كوردان هاتییە دان، دەمێ ڕماننڤێس ل سەر زارێ كەسایەتییا پیرەمێری ڤەدگێڕیت و دبێژیت: ((-: بەلێ ئەز ئەوم.. ژ سەری ڤی گری هاتم خوار.. گەلەك تێهنی بووم، چونكی من برێكی نەدزانی هەما چۆلبڕ هاتم.

-: وەرە بابۆ.. ئەو دەن پرە ژ ئاڤا سارِ..)) (هزرڤان: 2004، 19).

رۆماننڤیسی کەرەستەیێ دەن وەك ئامێرەکی بۆ هەلگرتنا ئاڤێ بکارهینایە کو ئێکە ژ کەرەستێن فۆلکلۆری و د سەردەمێن کەڤندا پێدڤییەکا گرنگ بووە، ژبەرکو د وەرزێ هاڤینێدا و ب تایبەتی د دەمێ ئەنجامدانا کاراندا مرۆڤان ژ بۆ شکاندنا تێهناتیێ ئاڤا ئەڤان دەنا ڤەدخوار, هەلبەتە ئەڤ دەنە د کەڤندا ژ پێکهاتا ئاخا سور و سپی دهاتنە دروستکرن, ل وەرزێ هاڤینێ پرێ ئاڤ دکر، داکو ئاڤ بۆ ماوەیەکێ درێژ ئەڤ ئاڤە تەزی بمینیت, لەورا دێ بینین رۆماننڤیسی ئەڤ کەرستەیە ژی وەك بەشەك ژ فۆلکلۆرێ ماددیێ کوردی دایە دیارکرن.

2-2-4- جلوبەرگێن فۆلکلۆری:

ژ دیارترین بەشێن فۆلکلۆرێ ماددی جلوبەرگێن و مللەتێ کورد خۆدان جلوبەرگێن تایبەتە ب خۆڤە کو وەك جلۆبەرگێن چ مللەتێن دی نینە, دشێین بێژین لێکچوون د ناڤبەرا جلوبەرگێن مللەتێ کورد و مللەتێن دیدا گەلەك یا کێمە, لەورا دێ بینین رۆماننڤیسی ل هندەك جهان خەملا کەسایەتێێن رۆمانێ ب جلوبەرگێن کوردی کرییە, ڤیایە کەسایەتی ب تەمامی کورد بن, بۆ نموونە دەمێ دبێژیت ((دوێ ناڤبەرێ دا گەنجەك بژۆر کەت، بەژن ناڤنجی، لێکدایی، دەستەك شەلوشەپکێن پشت پەزی دبەر، دو رەخت ل هنداڤی ئێك گرێدابوون تڤەنگەکا مانشستەرا ئینگلیزی یا کەل بملی ڤە و خەنجەرەکا درێژ دبەر شووتکا وی ڕا ئێکسەر جڤات هەموو رابوونەڤە و ئەم ژی رابوون)) (هزرڤان: 2004، 135).

شەلوشەپك جلەکێ تایبەتێ فۆلکلۆریێ کوردایە و یێ تایبەتە ب زەلامنڤە, بەلێ هەر کەسەك نەدشیا ئەڤی جۆرێ جلکان بکەتە بەر خۆ, چونکی ژ لایێ بوهای ڤە یێ گران بوو, لەورا ب پرانی میر و ئاغا و کەسایەتێێن دەولەمەند ئەڤ جلکە بکاردهینان, هەر کەسێ ئەڤ جلوبەرگە د بەردا بان ب چاڤەکێ جیاواز سەحدکرنێ, رۆماننڤیسی ژی ب هەمان شێوە دایە دیارکرن و رابوونا هەمی جڤاتێ پێش گەنجیڤە ئاماژەیە بۆ هندێ کو ئەو کەسە وەك ئاغا و میرەك یان ژ مالێن ماقویلان دایە دیارکرن.

د جهەکێ دیترێ رۆمانێدا ئاماژە ب هندەك پێکهاتێن جلوبەرگێ کوردەواری دایە، بۆ نموونە دەمێ رۆمانڤێس ل سەر زارێ (ئارام)ی ڤەدگێڕیت و دبێژیت: ((پاشی خوە ب جوانترین جلکان خەملاند, لەو دبێژم جوانترین، کو دبیت ل هەموو دەڤەرێ دەە دەستێن وەسا نەبوون.. شال مەرەز بوو، جوانترین شالەکا شکاکی ژی من دگەل خوە ئینا بوو، کەلاشەکا هریێ کو هێشتا ل دەڤەرا مە نەبوون ژ ئاکرێ کرێ بوو)) (هزرڤان: 2004، 160).

رۆماننڤیسی ئاماژە ب (شال و کلاش) کرییە کو شال بۆ کەمەرێ دهاتە بکارهینان و کلاش ژی جۆرەکێ تایبەت یێ پێلاڤێیە کو د کەڤندا ب دەستێن کەسانێن شارەزا د هاتنە دروستکرن ل گەل جلوبەرگێن کوردی ل پێن خۆ دکرن.

3- ئەنجام

1- د رۆمانا هێلێن سوردا ژانرێن ئەدەبێ فۆلکلۆری ب رەنگێن جۆدا رەنگڤەدایە و رێژا بکارهینانا ژانرێن ئەدەبی د ناڤ ئەڤێ رۆمانێدا ب کێمی بەرچاڤ دبن, ئەو ژانرێن رەنگڤەدای ب تنێ ئاماژێن ئەفسانەیی نە ل گەل چەند ئیدیەمەکێن گرێدای فۆلکلۆرێ کوردی و ب تنێ ل ئێك جهێ رۆمانێ سترانەکا فۆلکلۆری دیاردبیت .

2- رۆمان یا پری بابەتێن فۆلکلۆرێ ماددیە, پرانیا بابەت و کەرەستەیێن فۆلکلۆرێ کوردی د ناڤ رۆمانێدا رەنگڤەداینە چ گرێدای کار وبارێن وی سەردەمی بن یان ژی پێدڤیێن کەسوکی.

3- د ئەڤێ رۆمانێدا جلوبەرگێن فۆلکلۆری ب رێژەیەکا زۆر هاتینە بکارهینان و رەنگڤەدانا وێ ژ هەمی بابەتێن دیتر پترە پاشی خوارن و ڤەخوارنێن فۆلکلۆری دهێت, هەروەسا رێژا بکارهینانا کار و کەرەستەیێن فۆلکلۆریژی ب رێژەیەکا باش بەرچاڤ دبن.

4- لیستا ژێدەران

4-1- ئێك/ پەرتوك:

4-1-1- ب زمانێ كوردی:

ئەبوبەکر، سەدرەدین نورەدین (2015). بەر کوتێکی مەتەلی فۆلکلۆری کوردی، لێکولینەوە و ڕەخنە. هەولێر. چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری.

ئامێدی، صادق بهاو الدین(2002). ژ فلكلۆرێ كوردی،، چاپخانا وەزارەتا پەروەردێ، هەولێر.

حاجی، سەنگەر شێخ محەمەد قادر، (2009).بنیاتی گێڕنەوە لە داستانی (مەم و زین)ی ئەحمەدی خانی و ڕۆمانی (شاری موسیقا سپیەکان)ی بەختیار عەلی، چاپخانەی خانی، دهۆك.

حسین، خالد، (1985). دەرگەهەك بۆ فۆلكلۆرێ كوردی، دەزگەهێ رۆشنبیری و بلاڤکرنێن کوردی، بەغدا.

حەجی جەعفەر(2006). پەژن و گوتنێن کورد, دەزگەهێ سپیرێز یێ چاپ و وەشانێ, دهوك.

رسول، عزالدین مصطفی، (1970). ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی، چاپخانەی دار الجاحظ، بەغدا.

رەسول، عیزەدین مستەفا، (2010). لێکولینەوە لە ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی، دەزگای ئاراس، هەولێر.

شارەزووری، عەلی معروف، (1981). پەندی پێشینانی کورد، چاپخانەی الحوادث، بەغداد.

عەبدال، نوری عەبدال، (2006). کەلتور- ناسیۆنالیزم عەرەبکردن، چاپخانەی خانی، دهۆك.

عبداللە، ئیدریس، (2014). ئەدەبی مللی و فۆلکلۆری کوردی، بەرگی سێیەم، چاپخانەی حاجی هاشم، هەولێر.

عبداللە، ئەدیب، (2006). حەیرانوك نامەیێن ئەڤینداران، چاپخانا هاوار، دهۆك.

مازی، چیا، (2006). فەرهەنگا گوتنێن پێشیان، ڤەگوهازتن: ئەڤراز حسین، دەزگەهێ سپیرێز، دهۆك.

مەخوری، غەفور،(2001).حەیران (چەمك- ناوەروك- سەرهلدان)، چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، هەولێر.

موکری، کامەران، (1984). ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی، بەشی یەکەم، چاپخانەی زانکوی سەلاحەدین، هەولێر.

هزرڤان، (2004).، هێلێن سۆر (رۆمان)، چاپخانا زانا، دهۆك.

4-1-2- ب زمانێ عەرەبی:

بطرس، انطونیوس، (2005). الادب (تعریفه، انواعه، مذاهبه)، المؤسسه الحدیثه للکتاب، لبنان.

الحرب، طلال، (2003). اولیه النص، المؤسسه الجامعیه للدراسات و النشر، بیروت.

رسول، عزالدین مصطفی، (2001). دراسه فی الادب الکردی، الاکادیمیه الکردیه، اربیل.

عبود، حنا، (2002). من تاریخ الروایه، اتحاد الکتاب العرب، بغداد.

العنتیل، فوزی، (1965). الفلکلور ما هو- دراسات فی التراث الشعبی، دار المعارف، الاردن.

یعقوب، رامیل بدیع، (2004). موسوعه امثال العرب، الجزو الاول، الطبعه الاولی، دار الجیل، بیروت.

4-2- رۆژنامە و گوڤار:

ئەمین، تێلی، (1986). ئەفسانە د شیعرا هاوچەرخ دا، گوڤارا رۆشنبیری نوێ، ژمارە 110، بەغداد.

دوسکی، عبدالکریم، (1986).زاراڤێن فۆلکلۆری، گوڤارا رۆشنبیری نوێ، ژمارە (110- 112)، بەغداد.

زەرو، ئەحمەدێ، (2009). ئەگەر فۆلکلۆر نەبایا، رۆژناما ئەڤرو، هژمار 278. دهۆك.

4-3- نامێن ئەكادیمی:

سعید، پەیمان عبدالکریم، (2013). وەرگێرانا راڤەکرنێ د گوتنێن مەزناندا، ناما ماستەرێ، سکولا ئادابێ، زانکۆیا زاخۆ.

4-4- ئەنترنێت:

عثمان، الخنساء وائل، (2019). ما هو الفلکلور، www.mawdo3.com.

4-5- چاڤپێكەفتن:

ئامێدی,رێکێش(2023), دیدار, ئێکشەمب, 12/17. بارەگایێ رادیویا دهوك, دهوك.

الخلاصة

يعتبر الأدب الفولكلوري هو الأساس الرئيسي للأدب المكتوب لأي أمة، لذلك سنرى أنه في مراحل مختلفة من الأدب المكتوب يستفيد الكتاب من الأدب الفولكلوري لأمتهم في الشعر أو فنون النثر بشكل عام و الفن الرواية على وجه الخصوص، لأن الأدب الفولكلوري كان انعكاسًا لحياة الأمة في العصور القديمة. لذلك سنرى أن الروائيين يحاولون أن يعكسوا الحياة القديمة في أعمالهم لتعريف الأجداد الجدد بحياة الماضي، أو في كثير من الأحيان بقصد أن الأمة لها تراث الفولكلوري جيد و غني...إلخ. لقد استفاد مؤلف رواية (هيلێن سۆر) بشكل كبير من مجال التراث الفولكلوري الكردي واتخذ منه أساساً لبناء روايته ونتيجة لتأثير وضرورة بناء الرواية مع وجود التراث الفولكلوري ، هذا البحث هي محاولة للتعرف على التراث الفولكلوري في الرواية وكيفية انعكاس موضوعاته الفولكلورية سواء كانت مادية أو معنوي لأنه من الواضح أن التراث الفولكلوري قد أثر على كثير من الكتاب و يهدف هذا البحث إلى التعرف على الأمثلة الضرورية في مجال التراث الفولكلوري وظهورها في الرواية.

الكلمات المفتاحية: الفولكلور، التراث الفولكلوري المعنوي، التراث الفولكلوري المادي، أهمية التراث الفولكلوري ، أنواع الأدب الفولكلوري.

REFLECTIONS OF FOLKLOR IN (HELEN SOR) NOVEL BY HZRVAN

BARZAN SALIH ILYAS and BARZAN HUSSEIN MOHAMMAD
Dept. of Kurdish Language, College of Languages, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

Abstract:

Folklore literature is considered the main basis of the written literature of any nation, so we will see that in different stages of written literature writers benefit from the folklore literature of their nation in poetry or prose arts in general and the art of the novel in particular, because folklore literature was a reflection of the life of the nation in ancient times. . Therefore, we will see that novelists try to reflect the ancient life in their works to introduce the new ancestors to the life of the past, or often with the intention that the nation has a good and rich folklore heritage...etc. The author of the novel (Helen Sear) benefited greatly from the field of Kurdish folklore heritage and took it as a basis for building his novel. As a result of the influence and necessity of building the novel with the presence of folklore heritage, this research is an attempt to identify the folklore heritage in the novel and how its folklore themes are reflected, whether material or moral, because It is clear that folklore heritage has influenced many writers, and this research aims to identify the necessary examples in the field of folklore heritage and their appearance in the novel.

KEYWORDS: folklore, intangible folklore heritage, tangible folklore heritage, importance of folklore heritage, types of folklore literature